

రేడియో జ్ఞాపకాలు

సుధామ.

కొన్ని దశాబ్దాలపాటు ఆకాశవాణిలో వివిధ హోదాల్లో పనిచేసిన అల్లంరాజు వెంకటరావు గారు 'సుధామ' గా సాహితీ లోకంలో సుపసిద్ధులు. సుధామగారు కవి, రచయిత, వక్త, కాలమిస్ట్, కార్టూనిస్ట్, సాహితీ విమర్శకులు..! వృత్తి రీత్యానూ, ప్రవృత్తి రీత్యానూ ఆయన కలుసుకున్న, తెలుసుకున్న వ్యక్తుల గురించి, సందర్భాల గురించి ప్రతినెలా 'రేడియో జ్ఞాపకాలు' గా మలచి మనకి అందిస్తున్నారు. సుధామగారి ఇ-మెయిల్ - sudhama_51@yahoo.com

18

దుందుభి ఉగాదికి రేడియోలో శ్రీ శ్రీ తో నా పరిచయ కార్యక్రమంగా రూపొందించి ప్రసారం చేసిన 'ప్రత్యేక జనరంజని', ముప్పై రెండేళ్ళ వయసులోనే 'జాతీయకవి'గా తెలుగుదేశం ప్రభుత్వం రాష్ట్రంలో ఏర్పడిన ఏడాదే న్యూఢిల్లీకి వెళ్ళడం, రేడియోలోనూ, బయట సాహితీ రంగంలోనూ అప్పట్లో నాకు బాగా గుర్తింపు తెచ్చిపెట్టాయి. 'సితార'లో వారం వారం నా కొత్త సినిమాల సమీక్షలు కూడా రెగ్యులర్ గా రావడం కూడా అప్పుడే మొదలయింది. కె.విశ్వనాథ్ దర్శకత్వంలో విడుదలైన 'సప్తపది' సినిమా హీరోయిన్ 'సబిత'ను నేను చేసిన ఇంటర్వ్యూ - నాకు చాలామంది బాగుందని గుర్తుచేస్తూండేవారు! నేను వివిధభారతి నుండి ప్రధాన కేంద్రానికి బదిలీ అయి వచ్చేశానుగా! వివిధభారతి స్టూడియో అసెంబ్లీ ఎదురుగా ఉండే భవనంలోనే ఉన్నా, కార్యాలయం ఆఫీసు మాత్రం ఏ.సి.గార్డ్స్ లో ఉండేది. సబిత ఫాదర్ ఫోలీస్ డిపార్ట్ మెంట్ లో పనిచేసేవారనీ, ఒకసారి వివిధ భారతి కార్యాలయానికి వెళ్ళి నా గురించి వాకబు చేసారనీ, బహుశా నేను ఎలిజబుల్ బ్యాచులర్ ని కాబట్టి, పెళ్ళి సంబంధం గురించే అయివుంటుందనీ, మిత్రులు సరదాగా ఆటపట్టించడమూ గుర్తుంది! వాళ్ళ ఫాదర్ ఎందులో చేస్తారో, అసలాయన ఆఫీసుకెళ్ళారో లేదో, అదంతా అబద్ధమూ, వట్టి పుకారేననీ నేననుకుంటూ ఉంటాను.

రేడియో సృజనాత్మక కార్యాలయం కనుక, అందునా రచయితలూ, కవులూ, నటులూ, రకరకాల కళాకారులకు నెలవు కనుక, స్త్రీ పురుష పరిచయాలూ, సంబంధాల గురించి - కొన్ని వాస్తవ కథనాలూ, అనేక పుకార్లూ చెలరేగుతుండడం మాములే. 'ప్రసారప్రముఖులు' అనే గ్రంథం రాసిన డా.ఆర్.ఎ.పద్మనాభరావుగారు ఆ గ్రంథంలో ప్రసార దంపతులు గురించి రాసి చివర్లో - "వీరోగాక కలిసి మెలసి పనిచేయడం వల్ల పరస్పరాకర్షితులై దంపతులకన్నా మిన్నగా ప్రవర్తించిన వారెందరో ఆయా కేంద్రాలలో ఉన్నారు. వీరిని ప్రసార ప్రేమికులనవచ్చు. ఇది

ఆకాశవాణి ప్రత్యేకత" అని కొంటేగా రాసినా, అలాంటి కథనాలకూ కొదవలేదు! యువవాణి రోజులనుంచీ - అలా పరిచయమై, తదనంతరం వివాహాలు చేసుకున్నవారూ, తమకు పెళ్ళయ్యా - ఇతరులతో తిరుగుతూ, తమ జీవితాల మాట ఎలా ఉన్నా, అవతలి వారి జీవితాలను పాపం! అతలాకుతలం చేసినవారూ ఉన్నారు. డ్యూటీ ఆఫీసర్ గా మాతో పనిచేసిన హైమవతికి వివాహం కాకపోవడానికి, ఈనాడు తను దాదాపుగా ఒంటరిగా పిచ్చిదానిలా మిగిలిపోవడానికి - అలాంటి ఒకరు కారణంగా చెప్పుకోవడమూ ఉంది!

అదృష్టవశాత్తూ - నా గురించి నాకు తెలిసి, అలాంటి పుకార్లూ, సంబంధాలు అంటగట్టడాలూ ఏమీ లేవు! "రాముడు బుద్ధిమంతుడు" వ్యవహారంగానే ఉండేది. (నా వెనకాల ఏమన్న ఎవరన్నా అనుకునుంటే నాకు తెలియక ఉండేదంటారా?) సరే! చెప్పానుగా! నా దృష్టి వివాహం వైపు లేకుండేదని. ఎం.ఫిల్ రీసెర్చిలో బాగా శ్రద్ధపెట్టి, 1982 లోనే ఎం.ఫిల్ పూర్తిచేసిసానుకూడా. పి.హె.డి.కి రిజిస్టర్ కూడా చేసాను. ఉస్మానియాలోనే. ప్రధాన కేంద్రానికి బదిలీ అయిరావడంతో, పని ఒత్తిడి పెరిగింది. నాకున్న సహజ ఆసక్తుల వల్లకూడా - కార్యక్రమాల తయారీలో, అనేక విధాలుగా కూరుకుపోయాను! వారం వారం శ్రోతల ఉత్తరాలకు జవాబులు 'పరిచయ పత్రం'కు వేలాదిగా లేఖలు వస్తూండేవి. దాని స్రిప్ట్, సమర్పణ బాధ్యత నాడే అలా నిరంతరం ఏదో వ్యాపకంతో బిజీగా ఉండేవాడిని. బయట సాహిత్య సభలకు కూడా నన్ను విశేషించి గౌరవంగా ఆహ్వానిస్తూండేవారు! అధ్యక్షునిగా, ముఖ్యఅతిథిగా ఆ రోజుల్లోనే పాల్గొన్న సభలెన్నో ఉన్నాయి. 1983 జనవరిలో జాతీయకవి సమ్మేళనంలో పాల్గొని తిరిగిరావడంతోనే, నా చేత ప్రధాన కేంద్రంలో, ఆ ఏడాది చాలా కార్యక్రమాలు సాహితీపరమైనవి చేయించారు. ఉదయం 7.45కు ఆ రోజుల్లో ప్రసారమైన 'రాగం - భావం' కార్యక్రమంలో విశేషించి స్క్రిప్ట్స్ రాయడం, పాల్గోవడం జరిగేది. అదీగాక - రాత్రి 7 గంటలకు ప్రసారమయ్యే 'భావవాహిని'లో, వారం వారం ఒక కాలమ్ లాగా ('రేడియో కాలమ్'లా) నా రచన వినిపిస్తూండేవాడిని. శ్రీమాన్ పుట్టపర్తి నారాయణాచార్యుల గారి అమ్మాయి, డ్యూటీ ఆఫీసర్ గా కొలిగ్ అయిన పుట్టపర్తి నాగపద్మిని కూడా వారంలో ఒక రోజు 'భావవాహిని' రాసి సమర్పిస్తూ ఉండేది. ఒక దశలో కొన్నాళ్ళు - పరస్పరం 'ఉత్తర ప్రత్యుత్తరం' అన్న బాపతుగా 'భావవాహిని' విషయాలను ఎంపిక చేసుకుని, మేం ప్రసారం చేయడం కూడా గుర్తే! కవిసమ్మేళనాలకూ, సంగీత సమ్మేళనాలకు నేను వాఖ్యాతగానూ వ్యవహరించేవాడిని. నాటకాల్లో పాత్రలు వేసేవాడిని. ప్రాంతీయ వార్తల అనంతరం ఆ రోజుల్లో నిరుద్యోగులకు ఉద్యోగ సమాచారం అందించే "ఉద్యోగ వార్తలు" జీడిగుంట రామచంద్రమూర్తిగారూ, లేకపోతే నేనూ మా గళంలోనే అందించేవాళ్ళం!

నాగపద్మిని

1983 జూలై 24 న ఆదివారం మధ్యాహ్నం మూడింటికి ప్రసారమయ్యే గంట నాటకం ఒక దానిని 'రాఘవ' రచించిన 'సాయన్న బావి'ని నేను ప్రాడ్యూస్ చేసాను. ఆదివారం మధ్యాహ్నం గంట నాటకం ప్రాడ్యూస్ చేయడం అదే నాకు తొలిసారి! అదీ ఒక ఘనతే ఆ రోజుల్లో మరి! రవివర్మ, శారద శ్రీనివాసన్, నేనూ కలిసి నటించిన రేడియో నాటిక ఆ ఏడే ప్రసారమైంది. పిల్లలకోసం 'వంటింట్లో విప్లవం' అనే కార్టూన్ కవితా నాటిక బాలల దినోత్సవ సందర్భంగా 1983 లోనే రచించి ప్రసారం చేసాను. దానిని రవీంద్రభారతి వేదిక మీద బాలబాలికలు ప్రదర్శించారు.

ఆకాశవాణికి - ఢిల్లీలో ప్రధానంగానూ, మిగతా కొన్నిచోట్ల ప్రాంతీయంగానూ 'శిక్షణా సంస్థలు' ఉన్నాయని ముందే చెప్పానుగా! రేడియోలో పనిచేసే ట్రాన్స్ మిషన్, ప్రోగ్రాం ఎక్జిక్యూటివ్ లకు అలాంటి వివిధ శిక్షణాతరగతులకు అఫీషియల్ గా పంపుతూండేవారు. అనొన్నర్లకు కూడా శిక్షణా తరగతులుండేవి. ట్రాన్స్ మిషన్ ఎక్జిక్యూటివ్ గా మొదటిసారి అలా బయట ప్రాంతంలో శిక్షణ నిమిత్తం వెళ్ళింది - 1983 21 ఫిబ్రవరి నుండి, మార్చి 3 వ తేదీవరకు - కర్ణాటక రాష్ట్రంలోని 'ధార్వాడ్' కేంద్రంలో. మద్రాసు, పాండిచ్చేరి, కోయంబత్తూర్, బెంగుళూర్, త్రివేండ్రం, మైసూర్, గుల్బర్గా, విశాఖపట్నం నుంచి వచ్చిన మిత్రులూ అక్కడ శిక్షణ పొందాం! విశాఖ

నుంచి పాల్గొన్న కె.జి.ఆనందబాబుది మంచి డ్రామా వాయిస్. తర్వాతి కాలంలో ప్రోగ్రాం ఎక్సిక్యూటివ్ అయ్యాడుకానీ విపరీతమైన త్రాగుడుకు బానిసై, సర్వీస్ లో ఉండగానే పోయాడు. ధార్వాడ్ ట్రైనింగ్ లో పాల్గొన్న అక్కడ ట్రాన్స్ మిషన్ ఎక్సిక్యూటివ్.. హెచ్.ఆర్.కమల కర్ణాటక సాహిత్య అకాడమీ అవార్డుపొందిన రచయిత్రిగా ఎదిగింది. గుల్పర్నా నుంచి వచ్చిన 'శ్రీ బెల్లక్కీ' తరువాత డైరెక్టర్ స్థాయికి ఎదిగాడని విన్నాను.

రీజనల్ ట్రైనింగ్ ఇనిస్టిట్యూట్ హైదరాబాద్ కు అప్పుడు పి.యు. అయూబ్ అధిపతిగా ఉండేవారు.

సాహిత్య రంగాన ఆ ఏడాదే యువభారతి సంస్థకు డా.ఇరివెంటి కృష్ణమూర్తిగారు అధ్యక్షులుగా, ముగ్గురు ఉపాధ్యక్షులలో డా.తిరుమల శ్రీనివాసాచార్యులు, కె.బి.లక్ష్మితో బాటు నేనూ ఒకడిగా ఎన్నికయ్యాను. 'నందిని' అనే మాసపత్రికను యువభారతి బులిటెన్ గా వెలువరించేది. పెళ్ళి శుభలేఖలు, పిల్లల బర్త్ డే కార్డులు ఎన్నో చిత్రకారునిగా నేను డిజైన్ చేస్తూండేవాడిని. "వంద శుభలేఖలు రూపొందించిగానీ నువ్వు శుభలేఖ ఇవ్వవేమిటోయ్. నీ పెళ్ళెప్పుడు మరి" అని శ్రీమతి శారదా శ్రీనివాసన్ గారు నవ్వుతూ అడుగుతుండేవారు.

డా.ఇరివెంటి కృష్ణమూర్తి

తమాషాగా నేను వివాహం చేసుకున్న వ్యక్తి రేడియోలో పనిచేసే ఆమెయే కావడం తదనంతరం జరిగింది. అలాగని మాకు ముందుగానే కలసిపని చేయడం, పరిచయం ఉండడం జరిగిందనుకోకండి! పెద్దలు కుదిర్చిన సంబంధమే, మేమూ ఇష్టపడి చేసుకున్నదయింది.

ఆకాశవాణి కార్యక్రమాల తెలుగు పక్షపత్రిక 'వాణి' కి సంపాదకులుగా - డి. రాధాకృష్ణమూర్తిగారు విజయవాడలో పనిచేసేవారు. ఆయనా సర్వీసులో ఉండగానే పోయారు.

వారి అబ్బాయిల్లో ఒకరైన 'ప్రభాకర్' కె.బి.లక్ష్మి భర్త అయిన కె.వి. కామేశ్వర్రావుకు మేనమామకొడుకు. లక్ష్మి, కామేశ్వర్రావు యువభారతి నుండి స్నేహితులు. అలాగే వారి వివాహం అయ్యింది. లక్ష్మి నాకు ఎం.ఏ లో క్లాస్ మేట్ కూడాను. ప్రముఖ రచయిత్రిగా, విపుల, చతుర సంపాదకురాలిగా రేడియో టీవీ వ్యాఖ్యాత్రిగా, కె.బి లక్ష్మి చాలామందికి తెలిసిన సాహితీ మూర్తియే!

కె.బి.లక్ష్మి

శ్రీ రాధాకృష్ణమూర్తిగారి అబ్బాయి అయిన ప్రభాకర్ ఒకసారి నేను డ్యూటీలో ఉండగా వచ్చి - "మా పిన్నిగారి కూతురికి డ్యూటీ ఆఫీసర్ గా మద్రాస్ స్టాఫ్ సెలక్షన్ ద్వారా ఉద్యోగం వచ్చిందండీ! మిమ్మల్నడిగితే ఆ పోస్టులో సాధక బాధకాలు తెలుస్తాయని మా కామేశ్వర్రావు బావ చెబితే వచ్చా"నంటూ వచ్చాడు. "షిఫ్ట్ డ్యూటీలుంటాయనీ, సాహిత్యాది ఆసక్తులుంటే ఫరవాలేదనీ ఎటొచ్చీ ఏ కడపలాంటి చోటో కాకుండా, మంచి కేంద్రంలో అయితే బాగుంటుందనీ" అతనితో నేనన్నాను. "తను ఎం.ఏ ఇంగ్లీష్ ఆంధ్రాయూనివర్సిటీ గోల్డ్ మెడల్ అనీ, నాట్యకళాకారిణి అనీ ఆమె పేరు ఉషారాణి అనీ" చెప్పాడు. హైదరాబాద్ మెయిన్ స్టేషన్ కనుక - అడ్మినిస్ట్రేటివ్ ఆఫీసర్ ని కలిసి స్టేస్ ఆఫ్ పోస్టింగ్ గురించి కనుక్కోమని సలహా ఇచ్చాను. మిత్రుడూ, అనౌన్సర్ అయిన కపర్తి వాళ్ళనాన్నగారు శ్రీ ఇ.వి.ఎస్.ఎన్. మూర్తిగారు అప్పుడు ఏ.ఓ (అడ్మినిస్ట్రేటివ్ ఆఫీసర్)గా చేస్తూండేవారు. ఆయన 'ఉషారాణికి కడపలోనే పోస్టింగ్ వచ్చిందని' చెప్పారని ప్రభాకర్ వచ్చి చెప్పాడు.

తను 1983లో ఆకాశవాణి కడప కేంద్రంలో చేరి, ప్రభాకర్ వాళ్ళ తమ్ముడు మురళి మెడికల్ రిప్రజెంటేటివ్ గా విజయవాడలో పనిచేస్తున్నాడని, తమ కాకినాడకు - కడపకన్నా విజయవాడ పోస్టింగ్ అయితే బాగుంటుందని - కడపలో చేరిన ఏడాదిలోగానే, విజయవాడకు బదిలీ అయి, విజయవాడ ఆకాశవాణిలో డ్యూటీ ఆఫీసర్ గా చేరింది. అప్పట్లో ప్రోగ్రాం సమ్మరీ ట్యాలీ చేసుకోవడానికి, ముఖ్యమైన నాలుగు కేంద్రాల రిలే కార్యక్రమాల గురించీ, ఉదయ ప్రసారానికి ముందే - విజయవాడ, విశాఖ, కడప వంటి కేంద్రాల డ్యూటీ ఆఫీసర్లు లైన్లో హైదరాబాద్ డ్యూటీ ఆఫీసర్స్ తో మాట్లాడుతుండేవారు. మేమిద్దరం అలా మాట్లాడుకున్నదీ తక్కువేననుకోండి.

తను విజయవాడలో చేరిన తరువాతేననుకుంటూ - ఒకసారి ప్రభాకర్ తన ఫోటోతో కామేష్ ద్వారా నన్ను పెళ్ళి సంబంధం ప్రస్తావనకై ఆకాశవాణికి వచ్చాడు. నేను ఆమె ఫోటోనైనా చూడకుండానే, "నాకు వివాహ ఉద్దేశ్యం లేదని" ప్రభాకర్ని త్రిప్పి పంపించడమూ గుర్తుంది. కానీ ఏదైనా 'ఘటన' కదా!

ఉషారాణిని పెంచుకున్న తల్లితండ్రులు - మా తల్లితండ్రులులాగానే రాధాస్వామీ సత్సంగులు! నేను తప్ప, మా ఇంట్లో అందరూ ఇప్పటికీ ఆ మార్గానుయాయులే! ఒకసారి 'దయాల్పాగ్'లో ఉషారాణి చేసిన నృత్యాన్ని మా అమ్మా నాన్నగారూ చూసారట! మా అమ్మగారికి తనపై సదభిప్రాయ ఏర్పడింది. ఇంతలో ఆమె (పెంపుడు) తల్లి తండ్రులు మా వాళ్ళని నాతో పెళ్ళి సంబంధం గురించి ప్రస్తావించడం జరిగిందట! శ్రీఎస్.ఎల్.నరసింహంగారని ఆయన కాకినాడలో 'తెలుగు ప్రేమ ప్రచారక్' సంపాదకులుగా ఉండేవారు. ఉషారాణి చిన్నప్పటినుండీ వారి దగ్గరే పెరిగింది. అసలు తండ్రి హనుమంతరావు గారు - జంషెడ్ పూర్ టాటా కంపెనీలో చేసేవారు. తరువాత నాగ్పూర్లో ఉండేవారు.

ఇంతకీ విషయం, దయాల్పాగ్ వెళ్ళివచ్చిన మా అమ్మా నాన్నగారూ - నేను తనను వివాహమాడితే బాగుండునని మాటాడుకోవడం విన్నాను! మిత్రుడు కామేశ్వర్, అలాగే ప్రియమిత్రుడు విశ్వనాథ సూర్యనారాయణ భార్య అయిన ప్రముఖ కవియత్రి జయప్రభ ద్వారా కూడా ఉషారాణి గురించి వింటూ వచ్చాను. మా నాన్నగారికి తాను రిటైర్ కాకముందే నా వివాహం చేయాలన్న సంకల్పం చాలా గాఢంగా ఉండేది! నేను చూపుతున్న విముఖత కారణంగా - ఒక విధంగా మేనరికమే అయిన, మా తమ్ముడు దయాల్ దాస్ వివాహం, నాకన్నా ముందే జరిగింది. నా కోసం తన వివాహం వాయిదా వేయవద్దని నేను గట్టిగా అన్నాను కూడా! అందువల్ల మా తమ్ముడి పెళ్ళి నాకన్నా ముందుగా జరిగింది.

నాలాగానే డ్యూటీ ఆఫీసర్గానే పనిచేస్తున్న ఉషారాణిని 1984 డిసెంబర్లో విజయవాడలో వ్యక్తిగతంగా కలుసుకోవడం, 1985 జనవరి 26 గణతంత్రదినోత్సవం 'వసంత పంచమి' నాడే, మా వివాహం మొత్తానికి కాకినాడలో జరగడం అలా మేం ప్రసార దంపతులం కావడం ఘటించింది.

ఉషారాణి

'మే' నెల రేడియో జ్ఞాపకాలు లో హైదరాబాదు కేంద్ర స్టేషన్ డైరెక్టర్ రాజారామ్గారి గురించి ప్రస్తావించిన చోట వుంచిన ఫోటో శ్రీరాజారామ్ ది కాదు. మారో డైరెక్టర్ శ్రీగణేశన్గారిది. పొరబాటును మన్నించాలి. రాజారామ్గారి ఫోటో సంపాదించాక తప్పక చూపిస్తాను. పొరపాటు ఫోటో పెట్టిన విషయం గుర్తించి చెప్పిన ఆకాశవాణి రిటైర్డ్ అసిస్టెంట్ డైరెక్టర్ శ్రీ చలపతిరావు గారికి కృతజ్ఞతలు - సుధామ

